

ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

17 грудня 2008 року виповнилося 100 років від дня народження відомого українця і славіста, зарубіжного члена НАН України Юрія Володимировича Шевельова. З цієї нагоди саме в цей день відбулася академія мовознавців і літературознавців НАН України, учасники якої відтворили портрет Шевельова як ученого різноспрямованих зацікавлень, публіциста, організатора й університетського професора.

У вступному слові акад. *В.Дончика* було наголошено на масштабності постаті вченого, неперехідному значенні його доробку для українистики й славістики, для культурного й громадського життя сучасної України. Особливо наголошено на ролі Шевельова у формуванні оригінальних поглядів на українську літературу в цілому та творчість провідних українських письменників ХХ ст., зокрема тих, які в повоєнні роки працювали і творили в Україні та поза її межами (*М.Хвильовий*, *В.Підмогильний*, *М.Куліш*, *Т.Осьмачка*, *В.Домонтович*, *В.Стус*, *В.Барка*, *Ю.Андрухович* та ін.); ідеться також про значення його зусиль і безпосередню участь у МУРІ, виданні „Арки”. Тексти Шевельова, зауважив доповідач, становлять органічне поєднання різнопланової інформації, яка доречно увиразнює головний об’єкт студії, тому провести межу між літературознавчою й культурологічною складовою його досліджень не завжди можливо. Зауважено актуальність і дедалі ширше використання сьогодні літературознавчих і культурологічних праць Шевельова.

У доповіді проф. *П.Гриценка* „Лінгвістична спадщина професора Ю.Шевельова” розкрито різноаспектність мовознавчих зацікавлень ученого: історія української літературної мови, історична фонологія праслов’янської та української мов, регіональність та інтеррегіональність у формуванні нової української літературної мови, інтерлінгвістика, соціолінгвістика, стилістика, описова граматики, східнослов’янський глотогенез, історія українського мовознавства тощо. Наголошено на ролі професорів *Л.А.Булаховського* та *В.І.Сімовича* у становленні Шевельова як лінгвіста у 30 – 40-і роки, на його контактах зі слов’янськими та західноєвропейськими, а пізніше – й американськими лінгвістами, зокрема щодо реалізації ініційованого й методологічно керованого ним фундаментального проекту *Історичні фонології слов’янських мов* (наслідком виконання „плану Шевельова” є опубліковані історичні фонології української, білоруської, сербської, македонської, словацької і польської мов). Зазначено, що Шевельов ще 1953 р. науково переконливо спростував тиражовані в багатьох працях радянських учених (офіційна доктрина!) положення про існування „давньоруської мови” як основи трьох східнослов’янських мов, формування яких відносили до періоду після падіння Києва в XIII ст.; він довів їхнє походження з праслов’янської мови VI – VII ст. Ці положення праць Шевельова були предметом особливо гострої (нерідко – неакадемічної) критики радянськими та деякими зарубіжними лінгвістами (*Р.Якобсон* і його послідовники), відіграли деструктивну роль у його науковому житті. Доповідач наголосив на необхідності ширшого використання лінгвістичних (як і літературознавчих) праць Шевельова в українському науковому й культурному дискурсах.

Глибоко аналітична доповідь чл.-кор. *Т.Гундорової* „Літературна критика як театр Юрія Шевельова” розкрила особливості наукової літературознавчої лабораторії Шевельова, його прийом дослідження як академіста-літературознавця, як критика-есеїста. Глибина розуміння творчого процесу письменника, точність синтезу у працях Шевельова поєднувалися з витонченістю форми, різноманіттям паралелей, алюзій. Це породжувало семіотично складний текст. Одну з прикмет стилю Шевельова-критика *Т.І.Гундорова* вбачає в театральності – умінні змінювати імена, декорації й лаштунки учасників дійства.

Внесок Ю.Шевельова в розв'язання питань мовної практики в Україні, насамперед у створення нового правописного кодексу, схарактеризував чл.-кор. *В.В.Німчук* („Професор Ю.Шевельов і проблеми сучасного українського правопису“), зазначивши раціональний і зважений підхід ученого до складних питань реформування українського правопису. Шевельов ставився до цієї проблеми особливо уважно, адже був свідомий зв'язку правопису з культурою, традиціями користувачів мовою і навіть з їхніми політичними пріоритетами. До такого висновку Шевельова підводив великий досвід мовознавця-практика – викладача вищої школи, автора „Головних правил українського правопису“ (1946 р. опублікувало вид-во „Прометей“ у Німеччині). Водночас доповідач закликав відновити підготовку нової редакції українського правопису.

У доповіді доц. *Л.Гнатюк* „Мовотворчість Григорія Сковороди в оцінці Ю.В.Шевельова“ запропоновано відмінне від Шевельова пояснення особливостей мови творів Сковороди. Наголошено, що Шевельов у низці праць з позицій історика літературної мови досліджував мову Сковороди, Котляревського, Шевченка, П.Куліша. Складність аналізу мови Сковороди полягала насамперед в її гетерогенності – поєднанні в текстах елементів різних мов, яке все ж не становить механічної „макаронізації“ мови, а підпорядковане системі оцінок мовних елементів з позиції відомої теорії стильової диференціації мови. Незгоду доповідачки викликала оцінка Шевельовим мови творів Сковороди як такої, що „у своїй основі [...] є слобожанським різновидом нормативної російської мови, вживаним людьми з освітою“. *Л.П.Гнатюк* доводить, що особливості мови Сковороди необхідно вивчати в опорі на модельовану ментальність освіченого українця XVIII ст., для якого церковнослов'янські елементи, широко засвоєні також і російською мовою, були органічними й не свідчили про російськомовну зорієнтованість мовців, радше – наголошували належність до високого стилю.

З особливим зацікавленням сприйнято доповідь у поєднанні зі спогадами д-ра *М.Знаєнко* (Колумбійський ун-т США) про Шевельова як професора університету, про читані ним курси, особливості прийомів викладання та підготовки українців і славістів („Колумбійський університет професора Ю.Шевельова“). Повідомлені численні подробиці про Шевельова як лектора й дослідника, людину, захоплену театром, живописом, музикою, організатора наукового життя українців Америки (двічі обирався президентом Української Вільної Академії, членом Управи Наукового товариства Шевченка, організатор багатьох конференцій та видавничих проєктів) значно доповнили колективно творений у доповідях цієї наукової сесії портрет Ученого й Людини.

Прийнято ухвалу про опублікування виголошених доповідей.

П.Г.

КНИЖКОВІЙ ПАЛАТІ УКРАЇНИ – 90

24 січня 1919 року іменем Української Народної Республіки за підписами Голови Директорії *В. Винниченка*, членів Директорії *А. Макаренка* та *П. Андрієвського*, членів-секретарів *С. Петлюри* та *Ф. Швеця*, Голови Ради Народних Міністрів *В. Чеховського*, Міністра Народної Освіти *І. Огієнка* затверджено ухвалений Радою Народних Міністрів Закон про утворення Головної Книжкової палати в м. Києві.

1920–1930-ті роки ХХ ст. – це час утвердження української культури як великої культури світового значення. Це час національного відродження, великих новаторських здобутків та ще більших сподівань на розвій української національної культури. Наступні періоди в діяльності Книжкової палати – важкий і тернистий шлях, невідривно пов'язаний з долею Вітчизни.

10 грудня 2003 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України Книжкова палата отримала статус державної наукової установи (директор – *Микола Сенченко*, доктор технічних наук, професор, академік Міжнародної Академії інформатизації, головний редактор “Вісника Книжкової палати”).

Книжкова палата України здійснює бібліографічну реєстрацію та централізовану каталогізацію видань, що виходять у країні, систематизацію, індексацію документів, поточної